

BOZORLARDAGI JINOYATCHILIKNING O'ZIGA XOS XUSUSIYATLARI

*Jamoat xavfsizligi universiteti magistratura
tinglovchisi mayor
Abduraximov Abdumalik Rahmanqulovich*

Kalit so'zlar: bozordagi jinoyatchiliklar, bozor infratuzilmasi, qarorlar, hukumat a'zolari, oldini olish, chora-tadbirlar, ogohlik

Kirish: Bozorlarda jinoyatchilikni ko'rib chiqishda biz rasmiy va norasmiy bozorlarda sodir bo'ladigan barcha jinoyatlarni hisobga olamiz. Stiven T. Idemudiya va boshqalar jinoyatchilikni muhokama qilishda rasmiy va norasmiy bozorlarni farqlash muhimligini ta'kidladilar. Buni iqtisodiyot jinoyatlari va iqtisodiyotdagi jinoyatlar o'rtasidagi farq yordamida amalga oshirish mumkin. Iqtisodiyot jinoyatlari davlat mansabdor shaxslari yoki xususiy shaxslar tomonidan davlat va uning mablag'lari hisobidan shaxsiy manfaat uchun amalga oshiriladigan noqonuniy xatti-harakatlardir. Ular ko'pincha rejalashtirilgan va barqaror tarzda amalga oshiriladi va odatda qaror qabul qilishning ma'lum darajasini o'z ichiga oladi. Iqtisodiyotga oid jinoyatlar-bu o'zlarining iqtisodiy mavqeini yoki qudratini yaxshilashga intilmaydigan huquqbuzarlarning harakatlari va ular jinoyatga xos tovar yoki xizmatni ishlab chiqarishni o'z ichiga olmaydi. Iqtisodiyot jinoyatlari kambag'allarga qimmatbaho tovarlar va xizmatlarni yaxshiroq sotib olishga to'sqinlik qiladigan bozor ikkiliklarini kuchaytirishga ta'sir qiladi. Bunga misol qilib, Davlat boshqaruvi va jamiyat ishonchi hisobiga o'zining umumiy va o'ziga xos ustunligini targ'ib qilish uchun mamlakat resurslari va uning kambag'allaridan foydalanishga intilayotganlar narkobaron bo'lishi mumkin. Keyin buni qashshoq xarobadagi giyohvand bilan taqqoslash mumkin, u o'z qaramligini boqish uchun talonchilik qiladi. Bunday holda, jinoyatning ushbu ikkinchi shakli umidsizlik harakatidir va bu ikkilikka hissa qo'shmaydi, garchi bu giyohvandning qaroriga aloqador odamlarning hayot sifatidagi xarajatlarga xos bo'lgan keyingi jinoiy harakatlarni o'z ichiga olishi mumkin. Giyohvand hech qachon narkobaron bilan uchrashmasligi mumkin va uning ayblov xulosasi holati xarajatlarni oldini olish

to'g'risidagi qarorga xos bo'lishi mumkin. Va nihoyat, norasmiy sektorning bir qismi bo'lgan, ammo yuqorida aytib o'tilgan davlat va resurslar yoki davlat sektori tomonidan nazorat qilinmaydigan ko'plab bozorlar mavjud.

'Oq yoqali jinoyat' Edvin Sazerlend 1939 yilda prezidentning Amerika sotsiologik jamiyatiga murojaatida birinchi marta ishlatilgan ibora edi. Bu ishg'ol paytida hurmatga sazovor va yuqori ijtimoiy mavqega ega bo'lgan shaxsning qilmishini tasvirlash uchun ishlatilgan va Sazerlend jinoiy imkoniyatlardan foydalanish uning ta'rifining asosi ekanligini ta'kidlashda ehtiyotkorlik bilan harakat qilgan. Uning ta'kidlashicha, bu odatdagi jinoyatchilikka juda o'xshash va jinoiy xatti-harakatlarning sabablari odatdagi jinoyatchi qidirganidan farq qilmaydi.

Bozorlarda jinoyatchilikning o'ziga xos xususiyatlaridan biri uning o'ziga xos moslashuvchanligi va chidamliligidir. Bozorlar rivojlanib, o'zgaruvchan iqtisodiy sharoitlarga javob berar ekan, ulardan foydalanishga intilayotgan jinoiy elementlar ham shunday. Bozor jinoyatchilari ko'pincha innovatsiyalar uchun ajoyib imkoniyatlarni namoyish etadilar, me'yoriy asoslarni chetlab o'tish va tizim ichidagi zaifliklardan foydalanish uchun yangi sxemalar va taktikalarni ishlab chiqadilar. Ushbu moslashuvchanlik ularga modus operandi-ni tezda sozlash, aniqlashdan qochish va bozor landshaftida doimiy mavjudligini saqlashga imkon beradi.

Bozor jinoyatchiligining yana bir muhim xususiyati-bu o'zaro bog'liqlikning murakkab tarmog'i. Bozorlardagi jinoiy faoliyat kamdan-kam hollarda alohida holda mavjud; aksincha, ular ko'pincha bir nechta tarmoqlar va yurisdiksiyalarni qamrab oladigan murakkab tarmoqlarning bir qismidir. Ushbu tarmoqlar noqonuniy tovarlar, xizmatlar va moliyaviy operatsiyalar oqimini yengillashtirish uchun tandemda ishlaydigan turli xil aktyorlarning, shu jumladan korrupsion amaldorlar, sherik korxonalar va uyushgan jinoyatchilik sindikatlarining kelishuvini o'z ichiga olishi mumkin. Ushbu tarmoqlarning murakkab tabiati huquqni muhofaza qilish idoralari uchun jiddiy muammolarni keltirib chiqaradi, chunki ular ushbu jinoiy korxonalarni samarali ravishda buzish va demontaj qilish uchun munosabatlar va kuch tuzilmalarining murakkab tarmog'ida harakat qilishlari kerak.

Bundan tashqari, bozor jinoyatchiligining xususiyatlari ko'pincha bozorning o'ziga xos tarmoqlariga xos bo'lgan noyob dinamika va zaifliklarni aks ettiradi. Masalan; moliyaviy xizmatlar sanoati uzoq firibgarlik turli shakllari uchun bir maqsad bo'ldi, pul yuvish, va insider savdo, murakkabligi va moliyaviy bitimlar yuqori qoziq tabiat ekspluatatsiyalari. Xuddi shunday, foydali qazilmalar, yog'och yoki yovvoyi tabiat kabi tabiiy resurslarni sotib olish va taqsimlash noqonuniy qazib olish, brakonerlik va kontrabanda kabi noqonuniy faoliyatga moyil bo'lib, daromadli salohiyat va ushbu bozorlar faoliyat ko'rsatadigan ko'pincha g'ovakli tartibga soluvchi muhitlar tomonidan boshqariladi..

Bozor jinoyatchiligining oqibatlari bevosita moliyaviy yo'qotishlar va obro'ga yetkazilgan zarardan oshib ketadi. Ushbu jinoiy harakatlar butun bozor tizimlarining yaxlitligi va barqarorligiga putur yetkazishi, jamoatchilik ishonchini pasaytirishi, raqobatni buzishi va qonuniy biznes uchun notekis o'yin maydonini yaratishi mumkin. Bundan tashqari, bozor jinoyatchiligidan tushgan mablag' boshqa jinoiy korxonalarining kengayishiga yordam beradi va bu jamoalarning umumiy ijtimoiy va iqtisodiy farovonligiga tahdid soladigan noqonuniy faoliyatning keng ekotizimini davom ettirishga yordam beradi.

Bozor jinoyati keltirib chiqaradigan ko'p qirrali muammolarga javoban siyosatchilar, nazorat qiluvchi organlar va huquqni muhofaza qilish idoralari bir qator strategiya va aralashuvlarni amalga oshirdilar. Bularga me'yoriy-huquqiy bazani mustahkamlash, transchegaraviy hamkorlik va axborot almashishni kuchaytirish, yanada samarali monitoring va aniqlash uchun texnologik yutuqlardan foydalanish, bozor institutlarida oshkoralik va hisobdorlikni oshirish kiradi. Shu bilan birga, bozor jinoyatchiligining dinamik va moslashuvchan tabiati barcha manfaatdor tomonlar manfaati uchun bozor tizimlarining yaxlitligi va adolatliligi saqlanib qolishini ta'minlab, egri chiziqdan oldinda qolish uchun doimiy va kelishilgan harakatlarni talab qiladi.

Xulosa

Xulosa qilib aytganda, bozorlardagi jinoyatchilikning xususiyatlari tushunish va hal qilishda ko'p qirrali yondashuvni talab qiladigan murakkab va rivojlanayotgan hodisadir. Jinoiy tarmoqlarning moslashuvchanligi va o'zaro bog'liqligidan bozorning o'ziga xos

tarmoqlarining noyob zaifliklariga qadar bozor jinoyatchiligini o'rganish iqtisodiy tizimlar va noqonuniy faoliyat o'rtasidagi murakkab munosabatlar to'g'risida qimmatli tushunchalarni beradi. Ushbu xususiyatlarni tan olish va bozor jinoyatchiligiga qarshi kurashish bo'yicha keng qamrovli strategiyalarni ishlab chiqish orqali siyosatchilar, huquqni muhofaza qilish organlari va keng jamoatchilik barqaror iqtisodiy o'sish va ijtimoiy farovonlikni ta'minlaydigan yanada barqaror, shaffof va adolatli bozor muhitini yaratishga harakat qilishlari mumkin.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. *E Herlin-Karnell va N Ryder Market Manipulyatsiyasi va Insider Savdosi (Oksford: Hart Publishing, 2019).*
2. *JW Uilyams "Moliyaviy tartibsizlikni tasavvur qilish: moliyaviy nazorat va qimmatli qog'ozlar sanoati" (2009) 38 Iqtisodiyot va jamiyat 460.*
3. *"E'tibor ... bozor samaradorligi va samarali narxlarni shakllantirish va chuqur likvidlikni qo'llab-quvvatlashga qaratilgan": N Moloney EUSQimmatli qog'ozlar va moliyaviy bozorni tartibga solish (Oksford: Oksford universiteti nashriyoti, 2014) 701-bet.*
4. *Cf F Fukuyama Trust. Ijtimoiy fazilatlar va farovonlikni yaratish (London: Hamish Hamilton, 1995), bu umumiy atamalarni yuqori va past ishonchga ega jamiyatlarga ishora qiladi, ammo ishonch manbalari yoki tijorat munosabatlarida ishonchni yaratish yoki qo'llab-quvvatlash mexanizmlari haqida deyarli hech narsa aytmaydi. .*
5. *M Granovetter "Iqtisodiy harakat va ijtimoiy tuzilma: o'rnatilganlik muammosi" (1985) 91 American Journal of Sociology 481; J Beckert "Ishonch va bozorlar" R Bachmann va A Zahir (tahrirlar) Ishonch tadqiqoti qo'llanmasi (Cheltenham: Edvard Elgar, 2006). Uning ta'kidlashicha, agar mukammal ma'lumot to'g'risidagi standart iqtisodiy taxminlar mavjud bo'lmasa, ishonch bozorlarning tarkibiy qismidir (318-betda).*